Sample Paper
&
Question Paper Pattern

2023
2024

GOA BOARD

aglasem.com

PORTION DISTRIBUTION २०२३-२४

STD XII; SANSKRIT LANG II

संस्कृतम् - द्वादशी कक्ष्या

पाठ्यक्रमविभाजनम्

गद्यपाठः -१.अनुशासनम् ३. मातुराज्ञा गरीयसी ५.दौवारिकस्य निष्ठा ७.भारतीयगणितशास्त्रम् ९.मदालसा

पद्यपाठः –२.हितबोध: ४. प्रजानुरंजको नृप:६. सूक्तिसौरभम् ,८.हल्दीघाटी १०. आत्मा परमात्मा च

अपठित – अपठितगद्यानुवादः, अपठित गद्यखण्डाधारित संस्कृत प्रश्नाः

संस्कृतसाहित्येतिहासः- वैदिकसाहित्यम्, उपनिषद्ग्रन्था:, श्री.भा.वर्णेकर:, कविकालिदास:, रघुवंशम्, पं.अम्बिकादत्तव्यास:, महाकवि भासः , प्रतिमानाटकम्, प्रतापविजय:, वैदिकगणितम्, शुल्बसूत्रम्, पुरन्ध्रीपञ्चकम् / आचार्या वेदकुमारी घई श्रीमान् बा. भ. बोरकर

व्याकरणम्– सन्धिः, पर्यायवाचिन:, विलोमशब्दा:, प्रश्ननिर्माणम्

समासाः – द्वन्द्वः, तत्पुरुष:, कर्मधारेयः, बहुव्रीहिः

प्रत्यया:– मतुप् , तल्, ठक्, टाप्, ङीप्

वाक्यपरिवर्तनम्- कालपरिवर्तनम्, वचनपरिवर्तनम् , वाक्य संशुद्धिः, शब्दरूपाणि,धातुरूपाणि

रचना– संवादपूर्तिः, पत्रलेखनम्, चित्रवर्णनम्

एकादश्यां कक्ष्यायां यानि शब्दरूपाणि, धातुरूपाणि, सर्वनामानि , सन्धिप्रकाराः आसन् तानि अपि अत्र स्वीकर्तव्यानि।

<u>**प्रथमपरीक्षा**</u>(२०) -

गद्यपाठः– १.अनुशासनम् ३. मातुराज्ञा गरीयसी

पद्यपाठः- २.हितबोधः

अपठितम् - अपठित-अनुच्छेदाधारिताः संस्कृतप्रश्नाः / अपठित गद्यानुवादः

schools.aglasem.com
aglasem.com

संस्कृतसाहित्येतिहासः – वैदिकसाहित्यम् , उपनिषत् , श्री.भा.वर्णेकरः, महाकविभासः,
प्रतिमानाटकम्

व्याकरणम् - सन्धिः , पर्यायपदम् /वाक्यपरिवर्तनम्

प्रत्ययाः – टाप् , ङीप्

रचना – संवादपूर्तिः

द्वितीयपरीक्षा - (२०)

गद्यपाठः–५.दौवारिकस्य निष्ठा

पद्यपाठः–४. प्रजानुरञ्जको नृपः ६.सूक्तिसौरभम्

अपठित–स्वभाषया परिच्छेदलेखनम्

संस्कृतसाहित्येतिहासः–पण्डित अम्बिकादत्त व्यासः, महाकविकालिदासः, रघुवंशम्

व्याकरणम् –

समासा:- कर्मधारय:, तत्पुरुषसमास:, बहुव्रीहिः , विलोमपदानि

प्रत्ययः– ठक्, मतुप्, तल्

प्रश्ननिर्माणम्

रचना - पत्रलेखनम्

उपक्रमः(Assignment)

१. पाठ्यांशाधारितानाम् अभ्यासपत्राणाम् उत्तरलेखनम् ।
२. पत्रलेखनम्
३. चित्रवर्णनम्
४. संस्कृते विज्ञानम्
५. संस्कृताध्ययनार्थम् उपयुक्तानि अन्तर्जालस्थानानि

प्रकल्पः(Project)

१. संस्कृतविडियो दृष्ट्वा तस्य सारांशलेखनम् ।
२. मित्रेण मित्रैः सह वा संस्कृतसम्भाषणस्य/एकपात्राभिनयस्य/ संस्कृतगीतगायनस्य/संस्कृतभाषणस्य विडियोनिर्माणम् ।
३. संस्कृतेन लेखलेखनम् ।

schools.aglasem.com
aglasem.com

अंतिमपरीक्षा (८०) – पठितावबोधनम् (३२) (गद्य १६+ पद्य १६)

गद्यपाठः -१.अनुशासनम् ३. मातुराज्ञा गरीयसी ५.दौवारिकस्य निष्ठा ७.भारतीयगणितशास्त्रम् ९.मदालसा

पद्यपाठः –२.हितबोध: ४. प्रजानुरंजको नृप:६. सूक्तिसौरभम् ,८.हल्दीघाटी १०. आत्मा परमात्मा च

अपठित – (१६)

अपठितगद्यानुवादः, अपठित गद्यखण्डाधारित संस्कृत प्रश्नाः

संस्कृतसाहित्येतिहासः- वैदिकसाहित्यम्, उपनिषद्ग्रन्था:, श्री.भा.वर्णेकर:, कविकालिदास:, रघुवंशम्, पं.अम्बिकादत्तव्यास:, महाकवि भासः , प्रतिमानाटकम्, प्रतापविजय:, वैदिकगणितम्, शुल्बसूत्रम्, पुरन्ध्रीपञ्चकम् / आचार्या वेदकुमारी घई श्रीमान् बा. भ. बोरकर

व्याकरणम्– (२०)

सन्धिः,

पर्यायवाचिन:, विलोमशब्दा:,

प्रश्ननिर्माणम्

समासाः – द्वन्द्वः, तत्पुरुष:, कर्मधारेयः, बहुव्रीहिः

प्रत्यया:– मतुप् , तल्, ठक्, टाप्, ङीप्

वाक्यपरिवर्तनम्- कालपरिवर्तनम्, वचनपरिवर्तनम् , वाक्य संशुद्धिः, शब्दरूपाणि,धातुरूपाणि

रचना– (१२)

संवादपूर्तिः,

पत्रलेखनम्,

चित्रवर्णनम्

एकादश्यां कक्ष्यायां यानि शब्दरूपाणि, धातुरूपाणि, सर्वनामानि , सन्धिप्रकाराः आसन् तानि अपि अत्र स्वीकर्तव्यानि।

schools.aglasem.com
aglasem.com

Weightage to content/Subject units

Sl. No.	Content	Marks
1	Prose	16
2	Poetry	16
3	Non-Text	16
4	Grammar	20
5	Composition	12
	Total	**80**

schools.aglasem.com

aglasem.com

BLUE PRINT

Class: XII **Subject: Sanskrit Lang II** **Maximum Marks: 80** **Duration: 2 ½ hr.**

Q. No.	Objectives	Knowledge					Understanding					Application					Skill				Total
	Form of Questions	MCQ	VSA	SA-I	SA- II	LA	MCQ	VSA	SA-I	SA- II	LA	MCQ	VSA	SA-I	SA-II	LA	VSA	SA-I	SA- II	LA	
	Marks	1	1	2	3	4	1	1	2	3	4	1	1	2	3	4	1	2	3	4	
१	व्याकरणम्	१(१)																			१(१)
२	व्याकरणम्	१(१)																			१(१)
३	व्याकरणम्	१(१)																			१(१)
४	व्याकरणम्	१(१)																			१(१)
५	व्याकरणम्											१(१)									१(१)
६	व्याकरणम्											१(१)									१(१)
७	व्याकरणम्											१(१)									१(१)
८	व्याकरणम्											१(१)									१(१)
९	व्याकरणम्											१(१)									१(१)
१०	व्याकरणम्											१(१)									१(१)
११	अपठितम्	१(१)																			१(१)
१२	अपठितम्	१(१)																			१(१)
१३	अपठितम्	१(१)																			१(१)
१४	व्याकरणम्												१(१)								१(१)
१५	व्याकरणम्												१(१)								१(१)
१६	व्याकरणम्												१(१)								१(१)
१७	व्याकरणम्												१(१)								१(१)

Note: 1. Figures outside the brackets indicate the number of questions and figures within the brackets indicate the marks.

schools.aglasem.com

aglasem.com

BLUE PRINT

Class: XII **Subject: Sanskrit Lang II** **Maximum Marks: 80** **Duration: 2 ½ hr.**

Q. No.	Objectives	Knowledge					Understanding					Application					Skill				Total
	Form of Questions	MCQ	VSA	SA-I	SA- II	LA	MCQ	VSA	SA-I	SA-II	LA	MCQ	VSA	SA-I	SA-II	LA	VSA	SA-I	SA- II	LA	
	Marks	1	1	2	3	4	1	1	2	3	4	1	1	2	3	4	1	2	3	4	
१८	व्याकरणम्												१(१)								१(१)
१९	व्याकरणम्												१(१)								१(१)
२०	व्याकरणम्												१(१)								१(१)
२१	व्याकरणम्												१(१)								१(१)
२२	व्याकरणम्												१(१)								१(१)
२३	व्याकरणम्												१(१)								१(१)
२४	गद्यम्							१(१)													१(१)
२५	गद्यम्							१(१)													१(१)
२६	गद्यम्							१(१)													१(१)
२७	गद्यम्							१(१)													१(१)
२८	गद्यम्							१(१)													१(१)
२९	गद्यम्							१(१)													१(१)
३०	पद्यम्							१(१)													१(१)
३१	पद्यम्							१(१)													१(१)
३२	पद्यम्							१(१)													१(१)
३३	पद्यम्							१(१)													१(१)
३४	पद्यम्							१(१)													१(१)

Note: **1.** Figures outside the brackets indicate the number of questions and figures within the brackets indicate the marks.

schools.aglasem.com

aglasem.com

BLUE PRINT

Class: XII **Subject: Sanskrit Lang II** **Maximum Marks: 80** **Duration: 2 ½ hr.**

Q. No.	Objectives	Knowledge					Understanding					Application					Skill				Total
	Form of Questions	MCQ	VSA	SA-I	SA- II	LA	MCQ	VSA	SA-I	SA- II	LA	MCQ	VSA	SA-I	SA- II	LA	VSA	SA-I	SA- II	LA	
	Marks	1	1	2	3	4	1	1	2	3	4	1	1	2	3	4	1	2	3	4	
३५	अपठितम्							१(१)													१(१)
३६	अपठितम्							१(१)													१(१)
३७	अपठितम्							१(१)													१(१)
३८	अपठितम्							१(१)													१(१)
३९	अपठितम्							१(१)													१(१)
४०	गद्यम्			१(२)																	१(२)
४१	गद्यम्			१(२)																	१(२)
४२	गद्यम्			१(२)																	१(२)
४३	**पद्यम्**								१(२)												१(२)
४४	**पद्यम्**								१(२)												१(२)
४५	गद्यम्								१(२)												१(२)
४६	गद्यम्								१(२)												१(२)
४७	**पद्यम्**								१(२)												१(२)
४८	**पद्यम्**								१(२)												१(२)
४९	अपठितम्								१(२)												१(२)
५०	**पद्यम्**									१(३)											१(३)
५१	अपठितम्				१(३)																१(३)

Note: **1.** Figures outside the brackets indicate the number of questions and figures within the brackets indicate the marks.

schools.aglasem.com

aglasem.com

BLUE PRINT

Class: XII **Subject: Sanskrit Lang II** **Maximum Marks: 80** **Duration: 2 ½ hr.**

Q. No.	Objectives	Knowledge					Understanding					Application					Skill				Total
	Form of Questions	MCQ	VSA	SA-I	SA- II	LA	MCQ	VSA	SA-I	SA- II	LA	MCQ	VSA	SA-I	SA-II	LA	VSA	SA-I	SA-II	LA	
	Marks	1	1	2	3	4	1	1	2	3	4	1	1	2	3	4	1	2	3	4	
५२	अपठितम्				१(३)																१(३)
५३	रचना																			१(४)	१(४)
५४	रचना																			१(४)	१(४)
५५	रचना																			१(४)	१(४)
		७(७)		३(६)	२(६)			१६(१६)	०७(१४)	१(३)		६(६)	१०(१०)							३(१२)	५५(८०)

Note: **1.** Figures outside the brackets indicate the number of questions and figures within the brackets indicate the marks.

schools.aglasem.com

aglasem.com

FINAL EXAMINATION MARCH 2024

STD-XII (ARTS, COMM, SCIENCE)

SUBJECT – 4426-SANSKRIT LANG II

MODEL QUESTION PAPER 2023-24

- योग्यं विकल्पं चिनुत ।

१. नाज्ञायि इत्यत्र सन्धिविच्छेदः १

- **ना**+अज्ञायि
- न+आज्ञायि
- न+अज्ञायि
- नाज्ञ + आयि

२. सन्धिं कृत्वा लिखत – **भानुः उदेति** १

- भानोऽदेति
- भानु उदेति
- भानुरुदेति
- भानोरुदेति

३. वायसः अस्य पदस्य पर्यायपदम् अस्ति- १

- आयासः
- खगः
- काकः
- प्रयासः

४. पन्नगानाम् इत्यस्य पर्यायपदम् अस्ति - १

- वृक्षाणाम्
- पर्वतानाम्
- सर्पाणाम्

schools.aglasem.com
aglasem.com

- पत्राणाम्

५. दुष्टः इत्यस्य विरुद्धपदम् १

- खलः
- सज्जनः
- दुर्जनः
- निर्जनः

६. अधर्मः इति कस्य विरुद्धार्थकपदम्? १

- धर्मः
- पुण्यम्
- पापम्
- सधर्मः

- **अधोलिखितवाक्येषु रिक्तस्थानानि पूरयितुं योग्यं पदं चिनुत ।**

७. छात्राः क्रीडाङ्गणे _____________ । १

- क्रीडथ
- क्रीडन्तु
- क्रीडतु
- क्रीड

८. हरिणः ________ भीतः अस्ति । १

- व्याघ्रस्य
- व्याघ्रात्
- व्याघ्रम्
- व्याघ्रे

९. परशुरामः महान् योद्धा ______ । १

- अभवन्

schools.aglasem.com
aglasem.com

- अभवत्
- अभवम्
- अभवतम्

१०. ______ हस्ते दीपः वर्तते। १

- मया
- मह्यम्
- मम
- माम्

११. कति वेदाः सन्ति? १

- षट्
- दश
- चत्वारः
- पञ्च

१२. रघुवंशम् इति महाकाव्यस्य रचयिता कः? १

- कालिदासः
- श्री.भा. वर्णेकरः
- अम्बिकादत्तव्यासः
- महाकवि भासः

१३. श्री. भा. वर्णेकर महोदयेन रचितं महाकाव्यं किम्? १

- शिवराज्योदयम्
- शिवराजविजयम्
- रघुवंशम्
- रामायणम्

१४. मञ्चे ______ नृत्यं करोति । (नर्तक + ङीप्) (दत्तपदेन सह प्रत्ययं संयुज्य रिक्तस्थानं पूरयत। १

schools.aglasem.com
aglasem.com

१५. अद्य साप्ताहिकः कार्यक्रमः अस्ति। अधोरेखितपदे कः प्रत्ययः अस्ति ? १

१६. सरल + तल् = _________ (रिक्तस्थाने योग्यं पदं लिखत) १

- **सूचनानुसारेण वाक्यपरिवर्तनं कुरुत ।**

१७. छात्रः विषयं जानाति । (बहुवचने परिवर्तयत ।) १

अथवा

१७. त्वया कविता श्रूयते । (प्रयोगपरिवर्तनम् कुरुत।) १

१८. वयं मधुरं खादामः । (लङ्लकारे-भूतकाले परिवर्तयत ।) १

१९. सरोवरे नीलानि कमलम् विकसितानि। (वाक्यशुद्धिं कृत्वा लिखत ।) १

२०. उरगेण क्षता अस्य समस्तपदम् किम् अस्ति ? १

२१. सम्भृतार्थानाम् इत्यत्र कः समासः? १

- अधोरेखितपदं आधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत।

२२. ज्ञानोदधिः अनन्तपारः अस्ति। १

२३. प्रकाशात् नयनदीपवर्तिके प्राप्ते। १

- अधोलिखितगद्यखण्डं पठित्वा प्रश्नान् संस्कृतभाषया उत्तरत ।

संवृत्ते किञ्चिदन्धकारे भुशुण्डीं स्कन्धे निधाय निपुणं निरीक्षमाणः आगत-प्रत्यागतं च विदधानः प्रतापदुर्गदौवारिकः कस्यापि पादक्षेपध्वनिमिवाश्रौषीत् । ततः स्थिरीभूय पुरतः पश्यन् सत्यपि दीपप्रकाशे कमप्यनवलोकयन् गम्भीरस्वरेणैवम् अवादीत् -‘कः कोऽत्र भोः? कः कोऽत्र भो :? अथ क्षणानन्तरं स एव पादध्वनिरश्रावीति भूयः साक्षेपमवोचत् - “क एष मामनुत्तरयन् मुमुर्षुः समायाति बधिरः?” ततो “दौवारिक! शान्तो भव । किमिति व्यर्थं मुमूर्षुरिति बधिर इति च वदसि?” इति वक्तारमपश्यतैवाऽऽकर्णि मन्द्रस्वरमेदुरा वाणी । अथ “किं नाज्ञायि अद्यापि भवता प्रभुवर्याणामादेशो यद् दौवारिकेण प्रहरिणा वा त्रिःपृष्टोऽपि प्रत्युत्तरमददद् हन्तव्यः इत्येवं भाषमाणेन द्वाःस्थेन "क्षम्यतामेष आगच्छामि, आगत्य च निखिलं निवेदयामि" इति कथयन् द्वादशवर्षेण केनापि भिक्षावटुनानुगम्यमानः कोऽपि काषायवासाः धृततुम्बीपात्रः भव्यमूर्तिः संन्यासी दृष्टः ।

२४. दौवारिकेन कीदृशः संन्यासी दृष्टः ? १

schools.aglasem.com

aglasem.com

२५.प्रभुवर्याणाम् आदेशः कः ? १

२६. प्रतापदुर्गदौवारिकः किम् अश्रौषीत् ? १

२७. दौवारिकम् अनुत्तरयन् कः समायाति ? १

२८. वक्तारम् अपश्यता एव दौवारिकेन किम् आकर्णि ? १

२९. दौवारिकः कम् विदधानः आसीत् ? १

- **अधोलिखितपरिच्छेदं पठित्वा प्रश्नान् संस्कृतभाषया उत्तरत ।**

मेरुर्निवास: खलु चेत् सुराणां स नातिदूरे विहितो नराणाम् ।
मनस्विनां कर्मपरायणानां हृदि स्थितो निश्चय एव मेरु: ॥
अस्तङ्गतो भानुरुदेति भूय: क्षीणोऽपि चन्द्रो लभते विकासम् ।
चिन्नोऽपि वृक्ष: श्रियमुद्बिभर्ति तन्मा स्म भू: कार्यहतौ हताश: ॥

३०.सुराणां निवास: क:? १

३१. केषां हृदि स्थितो निश्चय एव मेरु: ? १

३२. क: विकासं लभते ? १

३३. कः भूयः उदेति? १

३४. कः श्रियमुद्बिभर्ति? १

- **अधोलिखितपरिच्छेदं पठित्वा प्रश्नान् संस्कृतभाषया उत्तरत ।**

प्रकृति: मनुष्यस्य उपकारिणी । मनुष्यै: सह तस्या: शाश्वत: सम्बन्ध: । सा विविधरूपेषु अस्मिन् जगति आत्मानं प्रकटीकरोति । पशव:, पक्षिण:, वनस्पतय: च तस्या: एव अङ्गानि। निराशा: असहाया: जना: तस्या: एव आश्रयं प्राप्नुवन्ति । सा स्वमनोहरेण सौन्दर्येण नीरसमपि हृदयं सरसं करोति । सूर्य: चन्द्र: च तस्या: नेत्रे । शस्यश्यामला एषा भूमि: । विविधा: ओषधय: सकलानि खनिजानि च प्रकृते: एव शोभा । सा तु नित्यम् एव एतै: साधनै: सर्वेषाम् उपकारं करोति, परम् अधन्य: अयं जन: कृतज्ञतां विहाय असाधुसेवितं पदं गच्छति, विविधानि कष्टानि च अनुभवति । नर: शाश्वतं सुखं वाञ्छति चेत् तर्हि प्रकृते: प्रतिकूलं कदापि न आचरेत् इति ।

३५. प्रकृति: कस्य उपकारिणी ? १

schools.aglasem.com
aglasem.com

३६. कीदृशी एषा भूमिः ? १

३७. प्रकृतेः अङ्गानि कानि ? १

३८. अनुकूलम् इत्यस्य विरुद्धार्थकं पदं अनुच्छेदात् चित्वा लिखत । १

३९.जनाः कष्टानि अनुभवन्ति ।(एकवचने परिवर्तयत) १

- **अधोलिखितवाक्यानि कः कं प्रति वदति इति लिखित्वा पाठस्य नाम लिखत।**

४०. आचार्येति पदं प्राप्य शिष्येभ्यः जीवनकलां शिक्षयिष्यामि । । २

४१.अलमुपहतासु स्त्रीबिद्धिषु स्वमार्जवमुपनिक्षेप्तुम् । २

४२. प्रजातन्तुं मा व्यवच्छेत्सीः । २

- **अन्वयपूर्तिं कुरुत ।**

४३. **एकेनापि सुपुत्रेण विद्यायुक्तेन साधुना । आह्लादितं कुलं सर्वं यथा चन्द्रेण शर्वरी ॥** २

एकेन ______ विद्यायुक्तेन साधुना ______ सर्वम् कुलम् आह्लादितम् , _____ चन्द्रेण _______ ।

४४. **कर्णामृतं सूक्तिरसं विमुच्य दोषेषु यत्नः सुमहान् खलानाम् ।** २

निरीक्षते केलिवनं प्रविश्य क्रमेलकः कण्टकजालमेव ॥

_______ कर्णामृतं सूक्तिरसं ______ दोषेषु सुमहान्यत्नः (भवति)। क्रमेलकः ______ प्रविश्य कण्टकजालम् एव _______।

- **स्वभाषया उत्तरत ।**

४५.सिद्धान्तशिरोमणिग्रन्थस्य वैशिष्ट्यं वर्णयत । २

४६. रामः स्वस्य अभिषेकस्य निवृत्तौ कान् गुणान् वदति? २

अथवा

४६. शिष्यः कर्मविचिकित्साविषये कथं वर्तेरन् ? २

४७. शिवाजी कथं सदाचारपरायणः अभवत् ? २

४८. हल्दीघाटी कीदृशी स्थली अस्ति ? २

schools.aglasem.com

aglasem.com

अथवा

४८. वैवस्वतः मनुः कीदृशः आसीत्? २

४९. **स्वभाषया अनुवादं कुरुत ।** २

संस्कृतभाषायाः विशिष्टं महत्वं अस्ति। संस्कृतेन वयं स्वसंस्कृतिं जानीमः । "संस्कृतिः संस्कृताश्रिता" इति उच्यते। संस्कृतस्य अध्ययनेन वयं जीवनोपयोगिनीः शिक्षाः व्यावहारिकसूक्तीः च जानीमः।

अथवा

सङ्गणकयन्त्रस्य संस्कृतस्य च कः सम्बन्धः? इति जनाः पृच्छन्ति स्म। किन्तु इदानीं सङ्गणकयन्त्र-संस्कृतयोः सम्बन्धः कतिविधः भवितुम् अर्हति एतस्मिन् विषये विविधानि संशोधनानि प्रयोगाः च प्रचलन्ति।

५०.**स्वभाषया अनुवादं कुरुत ।** ३

सृष्टिं रचयन्तीमानि अनाद्यनन्तानि पञ्चमहाभूतानि
परमेतानि स्वभावेनैव असंस्कृतानि, हठीनि, उच्छृङ्खलानि
मयि सुयन्त्रितानि, नम्राणि, दयापराणि परस्परं सङ्गत्य चलन्ति, एकत्वं भावयन्ति ।

अथवा

गुणी गुणं वेत्ति न वेत्ति निर्गुणः बली बलं वेत्ति न वेत्ति निर्बलः ।
पिको वसन्तस्य गुणं न वायसः करी च सिंहस्य बलं न मूषकः ॥

५१. प्रतिमानाटकम् इति विषयमाधृत्य परिच्छेदं लिखत । ३

अथवा

५१. उपनिषद् ग्रन्थाः विषयमाधृत्य परिच्छेदं लिखत । ३

५२.बा.भ. बोरकरमहोदयस्य विषये परिच्छेदं लिखत । ३

अथवा

५२. अम्बिकादत्तव्यासः इति विषयम् अधिकृत्य परिच्छेदं लिखत । ३

schools.aglasem.com

aglasem.com

५३. संवादपूर्तिं कुरुत । ४

मन्द्रा – अरे तीव्रे! किमर्थं धावसि? मन्दं ______ ।

तीव्रा – मन्द्रे! मन्दं चलामि चेत् विद्यालयं ______प्राप्नोमि ।

मन्द्रा – विद्यालयं विलम्बेन प्राप्नोषि चेत् किं ______?

तीव्रा – विलम्बः भवति चेत् पाठस्य सम्यक् अवगमनं ___ भवति ।

५४.सुचिता म्हापसा नगरे एकस्मिन् उच्चमाद्यमिकविद्यालये पठति । सा मेघा नाम्न्यै स्वसख्यै स्वविद्यालये प्रवृत्तं वार्षिकोत्सवं वर्णयन्ती पत्रमेकं लिखति । पत्रे प्रेषयित्र्या: स्थलम्, दिनाङ्कं,अभिवन्दनं,अन्त्यभागं च लिखित्वा मञ्जूषात: पदानि विचित्य मध्यभागस्य रिक्तस्थानानि पूरयन्तु । ४

अहं अत्र ----- । ह्य: अस्माकं विद्यालयस्य वार्षिकोत्सव: प्रवृत्त: । सम्मान्य: शिक्षामन्त्री तत्र मुख्यातिथि: ______। तदनन्तरं प्रवृत्ते सांस्कृतिककार्यक्रमे अहं नृत्यं कृतवती । सर्वेषां छात्राणां पालका: कार्यक्रमं ______आगतवन्त: ।

----

५५. मञ्जूषायां दत्तपदानां साहाय्येन संस्कृतेन ४ वाक्यैः चित्रवर्णनं कुरुत । ४

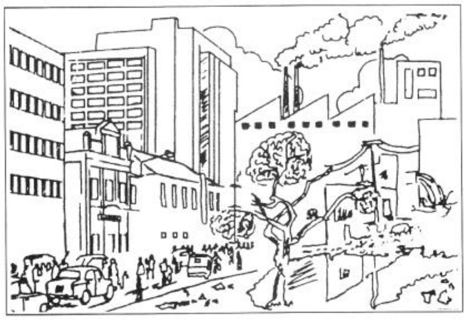

नगरम्, उद्यमाः, यानानि, प्रदूषणम्, वृक्षाः, जनसम्मर्दः, निस्सारयन्ति, कर्तयन्ति, धूमम्, कुर्वन्ति

schools.aglasem.com
aglasem.com

FINAL EXAMINATION MARCH 2024

STD-XII (ARTS, COMM, SCIENCE)

SUBJECT – 4426-SANSKRIT LANG II

MODEL ANSWER KEY AND MARKING SCHEME

- योग्यं विकल्पं चिनुत । (एकस्य योग्य-उत्तरस्य कृते १ गुणः)

१. नाज्ञायि इत्यत्र सन्धिविच्छेदः १

- न+आज्ञायि

२. सन्धिं कृत्वा लिखत – भानुः उदेति १

- भानुरुदेति

३. वायसः अस्य पदस्य पर्यायपदम् अस्ति- १

- काकः

४. पन्नगानाम् इत्यस्य पर्यायपदम् अस्ति - १

- सर्पाणाम्

५. दुष्टः इत्यस्य विरुद्धपदम् १

- खलः

६. अधर्मः इति कस्य विरुद्धार्थकपदम्? १

- धर्मः

- अधोलिखितवाक्येषु रिक्तस्थानानि पूरयितुं योग्यं पदं चिनुत ।
- (चतुर्षु विकल्पेषु एकं योग्यं विकल्पं चित्वा वाक्यं पुनः लेखनीयम्)

७. छात्राः क्रीडाङ्गणे क्रीडन्तु । १

८.हरिणः व्याघ्रात् भीतः अस्ति । १

९.परशुरामः महान् योद्धा अभवत् । १

१०. मम हस्ते दीपः वर्तते। १

११. कति वेदाः सन्ति? १

- चत्वारः

१२. रघुवंशम् इति महाकाव्यस्य रचयिता कः? १

- कालिदासः

१३. श्री. भा. वर्णेकर महोदयेन रचितं महाकाव्यं किम्? १

- शिवराज्योदयम्

१४. मञ्चे नर्तकी नृत्यं करोति । (नर्तक + ङीप्) (दत्तपदेन सह प्रत्ययं संयुज्य रिक्तस्थानं पूरयत। १
दत्तपदेन सह प्रत्ययं संयुज्य वाक्यं पुनः लेखनीयम्।

१५. अद्य साप्ताहिकः कार्यक्रमः अस्ति। अधोरेखितपदे कः प्रत्ययः अस्ति ? १
उत्तरम् - ठक्

१६. सरल + तल् = सरलता (रिक्तस्थाने योग्यं पदं लिखत) १

schools.aglasem.com
aglasem.com

- सूचनानुसारेण वाक्यपरिवर्तनं कुरुत ।

१७. छात्रः विषयं जानाति । (बहुवचने परिवर्तयत ।) १

उत्तरम् – छात्राः विषयान् / विषयं जानन्ति ।

अथवा

१७. त्वया कविता श्रूयते । (प्रयोगपरिवर्तनम् कुरुत।) १

उत्तरम् – त्वं कवितां श्रृणोषि ।

१८. वयं मधुरं खादामः । (लङ्लकारे-भूतकाले परिवर्तयत ।) १

उत्तरम् – वयं मधुरम् अखादाम ।

१९. सरोवरे नीलानि कमलम् विकसितानि। (वाक्यशुद्धिं कृत्वा लिखत ।) १

सरोवरे नीलानि **कमलानि** विकसितानि सन्ति ।

२०. उरगेण क्षता अस्य समस्तपदम् किम् अस्ति ? १

उत्तरम् – उरगक्षता

२१. सम्भृतार्थानाम् इत्यत्र कः समासः? १

उत्तरम् - बहुव्रीहिः

- अधोरेखितपदं आधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत।

२२. ज्ञानोदधि: <u>अनन्तपारः</u> अस्ति। १

उत्तरम् - ज्ञानोदधिः कीदृशः अस्ति ।

२३. <u>प्रकाशात्</u> नयनदीपवर्तिके प्राप्ते। १

उत्तरम्- कस्मात् नयनदीपवर्तिके प्राप्ते ।

- अधोलिखितगद्यखण्डं पठित्वा प्रश्नान् संस्कृतभाषया उत्तरत ।
- गद्यखण्डं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृत भाषया लेखनीयानि।

संवृत्ते किञ्चिदन्धकारे भुशुण्डीं स्कन्धे निधाय निपुणं निरीक्षमाण: आगत-प्रत्यागतं च विदधान: प्रतापदुर्गदौवारिक: कस्यापि पादक्षेपध्वनिमिवाश्रौषीत् । तत: स्थिरीभूय पुरत: पश्यन् सत्यपि दीपप्रकाशे कमप्यनवलोकयन् गम्भीरस्वरेणैवम् अवादीत् - 'कः कोऽत्र भो:? कः कोऽत्र भो :? अथ क्षणानन्तरं स एव पादध्वनिरश्रावीति भूय: साक्षेपमवोचत् - "क एष मामनुत्तरयन् मुमुर्षु: समायाति बधिर:?" ततो "दौवारिक! शान्तो भव । किमिति व्यर्थं मुमूर्षुरिति बधिर इति च वदसि?" इति वक्तारमपश्यतैवाऽऽकर्णि मन्द्रस्वरमेदुरा वाणी । अथ "किं नाज्ञायि अद्यापि भवता प्रभुवर्याणामादेशो यद् दौवारिकेण प्रहरिणा वा त्रि:पृष्टोऽपि प्रत्युत्तरमददद् हन्तव्य: इत्येवं भाषमाणेन द्वा:स्थेन "क्षम्यतामेष आगच्छामि, आगत्य च निखिलं निवेदयामि" इति कथयन् द्वादशवर्षेण केनापि भिक्षावटुनानुगम्यमान: कोऽपि काषायवासा: धृततुम्बीपात्र: भव्यमूर्ति: संन्यासी दृष्ट: ।

२४. दौवारिकेन कीदृशः संन्यासी दृष्टः ? १

उत्तरम् - दौवारिकेन काषायवासा: धृततुम्बीपात्र: भव्यमूर्ति: संन्यासी दृष्ट: ।

२५.प्रभुवर्याणाम् आदेशः कः ? १

उत्तरम् - दौवारिकेण प्रहरिणा वा त्रि:पृष्टोऽपि प्रत्युत्तरमददद् हन्तव्यः इति प्रभुवर्याणाम् आदेशः आसीत् ।

२६. प्रतापदुर्गदौवारिकः किम् अश्रौषीत् ? १

उत्तरम् - प्रतापदुर्गदौवारिकः कस्यापि पादक्षेपध्वनिमिवाश्रौषीत्

schools.aglasem.com

aglasem.com

२७. दौवारिकम् अनुत्तरयन् कः समायाति ? १

उत्तरम् - दौवारिकम् अनुत्तरयन् मुमुर्षुः बधिरः समायाति।

२८. वक्तारम् अपश्यता एव दौवारिकेन किम् आकर्णि ? १

उत्तरम् - वक्तारम् अपश्यता एव दौवारिकेण मन्द्रस्वरमेदुरा वाणी आकर्णि ।

२९. दौवारिकः कम् विदधानः आसीत् ? १

उत्तरम् -दौवारिकः आगत-प्रत्यागतं च विदधानः आसीत् ।

- **अधोलिखितपरिच्छेदं पठित्वा प्रश्नान् संस्कृतभाषया उत्तरत ।**
- पद्यखण्डं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृत भाषया लेखनीयानि।

मेरुर्निवास: खलु चेत् सुराणां स नातिदूरे विहितो नराणाम् ।
मनस्विनां कर्मपरायणानां हृदि स्थितो निश्चय एव मेरु: ॥
अस्तङ्गतो भानुरुदेति भूय: क्षीणोऽपि चन्द्रो लभते विकासम् ।
छिन्नोऽपि वृक्ष: श्रियमुद्बिभर्ति तन्मा स्म भू: कार्यहतौ हताश: ॥

३०.सुराणां निवास: क:? १

उत्तरम् – सुराणां निवासः मेरुः ।

३१. केषां हृदि स्थितो निश्चय एव मेरु: ? १

उत्तरम् – मनस्विनां कर्मपरायणानां हृदि स्थितो निश्चयः एव मेरुः।

३२. क: विकासं लभते ? १

उत्तरम् – क्षीणः चन्द्रः विकासं लभते ।

३३. कः भूयः उदेति? १

उत्तरम् – अस्तंगतः भानुः भूयः उदेति।

३४. कः श्रियमुद्बिभर्ति? १

उत्तरम् – छिन्नः वृक्षः श्रियम् उद्बिभर्ति।

- **अधोलिखितपरिच्छेदं पठित्वा प्रश्नान् संस्कृतभाषया उत्तरत ।**
- गद्यखण्डं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृत भाषया लेखनीयानि।

प्रकृति: मनुष्यस्य उपकारिणी । मनुष्यै: सह तस्या: शाश्वत: सम्बन्ध: । सा विविधरूपेषु अस्मिन् जगति आत्मानं प्रकटीकरोति । पशव:, पक्षिण:, वनस्पतय: च तस्या: एव अङ्गानि। निराशा: असहाया: जना: तस्या: एव आश्रयं प्राप्नुवन्ति । सा स्वमनोहरेण सौन्दर्येण नीरसमपि हृदयं सरसं करोति । सूर्य: चन्द्र: च तस्या: नेत्रे । शस्यश्यामला एषा भूमि: । विविधा: ओषधय: सकलानि खनिजानि च प्रकृते: एव शोभा । सा तु नित्यम् एव एतै: साधनै: सर्वेषाम् उपकारं करोति, परम् अधन्य: अयं जन: कृतज्ञतां विहाय असाधुसेवितं पदं गच्छति, विविधानि कष्टानि च अनुभवति । नर: शाश्वतं सुखं वाञ्छति चेत् तर्हि प्रकृते: प्रतिकूलं कदापि न आचरेत् इति ।

३५. प्रकृति: कस्य उपकारिणी ? १

उत्तरम् - प्रकृति: मनुष्यस्य उपकारिणी ।

३६. कीदृशी एषा भूमि: ? १

उत्तरम् - शस्यश्यामला एषा भूमि:

schools.aglasem.com
aglasem.com

३७. प्रकृतेः अङ्गानि कानि ? १

उत्तरम् - पशवः, पक्षिणः, वनस्पतयः च प्रकृतेः अङ्गानि।

३८. अनुकूलम् इत्यस्य विरुद्धार्थकं पदं अनुच्छेदात् चित्वा लिखत । १

उत्तरम् – प्रतिकूलम्

३९.जनाः कष्टानि अनुभवन्ति ।(एकवचने परिवर्तयत) १

उत्तरम् – जनः कष्टानि / कष्टम् अनुभवति ।

- **अधोलिखितवाक्यानि कः कं प्रति वदति इति लिखित्वा पाठस्य नाम लिखत।**

४०. आचार्येति पदं प्राप्य शिष्येभ्यः जीवनकलां शिक्षयिष्यामि । । २

पाठस्य नाम – मदालसा । १ अङ्कः

मदालसा कुण्डलां प्रति कथयति। १ अङ्कः

४१.अलमुपहतासु स्त्रीबिद्धिषु स्वमार्जवमुपनिक्षेप्तुम् । २

पाठस्य नाम – मातुराज्ञा गरीयसी १ अङ्कः

काञ्चुकीयः रामं प्रति कथयति । १ अङ्कः

४२. प्रजातन्तुं मा व्यवच्छेत्सीः । २

पाठस्य नाम – अनुशासनम् १ अङ्कः

आचार्यः शिष्यं प्रति कथयति ।१ अङ्कः

- **अन्वयपूर्तिं कुरुत ।**
- श्लोकः दत्तः अस्ति । पठित्वा अन्वये रिक्तस्थानानि पूरणीयानि। प्रत्येकरिक्तस्थानस्य कृते १/२ अङ्कः आहत्य २ अङ्कौ ।

४३. **एकेनापि सुपुत्रेण विद्यायुक्तेन साधुना । आह्लादितं कुलं सर्वं यथा चन्द्रेण शर्वरी ॥** २

एकेन **अपि** विद्यायुक्तेन साधुना <u>सुपुत्रेण</u> सर्वम् कुलम् आह्लादितम् <u>यथा</u> चन्द्रेण <u>शर्वरी</u> ।

४४. **कर्णामृतं सूक्तिरसं विमुच्य दोषेषु यत्नः सुमहान् खलानाम् ।** २

निरीक्षते केलिवनं प्रविश्य क्रमेलकः कण्टकजालमेव ॥

<u>खलानाम्</u> कर्णामृतं सूक्तिरसं <u>विमुच्य</u> दोषेषु सुमहान्यत्नः (भवति)। क्रमेलकः <u>केलिवनं</u> प्रविश्य कण्टकजालम् एव <u>निरीक्षते</u>।

- **स्वभाषया उत्तरत ।**

४५.सिद्धान्तशिरोमणिग्रन्थस्य वैशिष्ट्यं वर्णयत । २

ग्यारहवीं ईस्वी में, भास्कराचार्य नाम के हमारे भारत में महान गणितज्ञ हुए थे। उन्होंने गणित पर एक ग्रंथ की रचना की जिसका नाम सिद्धान्त शिरोमणि था। इस ग्रन्थ में जगह जगह पर पशुपक्षियों के सुरम्य वर्णन हैं। प्रकृति का मनोहर वर्णन इस ग्रन्थ में हम देखते है। कवि का मन होनेवाले इस ग्रन्थकार ने शक्कर में घुले कडवे दवा कि तरह होनेवाले नीरस और कठिन गणितशास्त्र को मधुरता तक पहुँचाया है। इस ग्रंथ के कुल चार विभाग हैं -- लीलावती, बीजगणित, गणिताध्याय और गोलाध्याय। इन चार विभागों मे से लीलावती नाम का विभाग जगत् में प्रसिद्ध है।

schools.aglasem.com

aglasem.com

४६. रामः स्वस्य अभिषेकस्य निवृत्तौ कान् गुणान् वदति? २

यह पता चलने के बाद भी कि दशरथ के संकट का कारण कैकयी है, राम इसे स्वीकार करने के लिए तैयार नहीं हैं। तब कांचुकीय उसे बताता है कि कैकयी के मन मे कपट है, और उसकी वजह से राम का राज्याभिषेक नहीं होने जा रहा है। यह सुनकर राम कहते हैं कि अगर ऐसा है तो वह भी अच्छा है। यदि राम को राज्याभिषेक नहीं किया जाता है, तो उनके पिता, दशरथ वन में नहीं जाएंगे। राम अपने पिता की छाया में रह सकते हैं और उनका बचपन अधिक सुखद होगा। लोग नए राजा के शासन के बारे मे शंका नही लेंगे, और मेरे भाई सहवास के आनंद से वंचित नहीं होंगे।

अथवा

४६. शिष्यः कर्मविचिकित्साविषये कथं वर्तेरन् ? २

शिष्य का अध्ययन पूरा होने के बाद, गुरु उसे उपदेश देते हैं। यदि शिष्य को गुरु के निर्देश के दौरान किसी कर्म या आचरण पर संदेह होता है, तो गुरु उसे बताता है कि शिष्य को जैसा वहाँ जो ब्राह्मण विवेकशील, कर्म में तत्पर , स्वेच्छापूर्वक कर्मपरायण, कोमल हृदय के तथा धर्मपरायण हों वे जैसा व्यवहार करें वैसा ही शिष्य को व्यवहार या आचरण करना चाहिये।

४७. शिवाजी कथं सदाचारपरायणः अभवत् ? २

शिवाजीराजा के व्यक्तित्व संवर्धन में उनकी माता जिजाबाई का अमूल्य योगदान है। उन्होंने शिवाजीराजा को बचपन से अन्याय और अधर्म के खिलाफ खड़ा होना सिखाया। उन्हे धर्मपालन करना, परस्त्री का सम्मान करना सिखाया। योग्य काल पर कहे गये, वेदों के सुवचनों जैसे, संस्कार करनेवाले जिजामाता के वचनों से दृढ संस्कार किया गया शिवाजी सदैव सदाचरण करनेवाला बना।

४८. हल्दीघाटी कीदृशी स्थली अस्ति ? २

हल्दीघाटी राजस्थान राज्य का एक छोटा सा गाँव है। यहीं पर राणा प्रताप और मुगल सम्राट अकबर की सेना की लड़ाई हुई। हालाँकि राणा प्रताप इस लड़ाई में सफल नहीं हुए, लेकिन उन के मुट्ठीभर सैनिकों ने विशाल मुग़ल सेना के नाको चनें चबवायें थे। उसी हल्दीघाटी के बारे में बताते हुए कवि ईशदत्त शास्त्री कहते हैं कि यह वह स्थान है जो चकित हुए चेतक घोडे के टापों से युक्त है। यह वह स्थान है जो वक्र भालों के पराक्रम से युक्त है। यह वह स्थान है जो देवों को अपने प्राणों से भी प्रिय है। यह वह स्थान है जो नीच वृत्ति के लोगों के लिये भय निर्माण करनेवाला है।

अथवा

४८. वैवस्वतः मनुः कीदृशः आसीत्? २

रघुवंश के सबसे प्रथम राजा वैवस्वत् मनु थे। विवस्वान् का अर्थ है सूर्य और विवस्वान् का पुत्र वैवस्वत् । वैवस्वत् मनु विद्वानों मे आदरणीय थे। और जिस प्रकार वेदों मे ओंकार सबसे पहला अक्षर है उसी के समान वें पृथ्वि के राजाओं मे प्रथमस्थान पर थे । उनकेही पवित्र वंश में दिलीप राजा का जन्म हुआ।

४९. **स्वभाषया अनुवादं कुरुत ।** २

संस्कृतभाषायाः विशिष्टं महत्वं अस्ति। संस्कृतेन वयं स्वसंस्कृतिं जानीमः । "संस्कृतिः संस्कृताश्रिता" इति उच्यते। संस्कृतस्य अध्ययनेन वयं जीवनोपयोगिनीः शिक्षाः व्यावहारिकसूक्तीः च जानीमः।

अथवा

सङ्गणकयन्त्रस्य संस्कृतस्य च कः सम्बन्धः? इति जनाः पृच्छन्ति स्म। किन्तु इदानीं

schools.aglasem.com

aglasem.com

सङ्गणकयन्त्र-संस्कृतयोः सम्बन्धः कतिविधः भवितुम् अर्हति एतस्मिन् विषये विविधानि संशोधनानि प्रयोगाः च प्रचलन्ति।

आङ्ग्ल/ हिन्दी/मराठी / कोंकणी इत्येतासु एकस्याम् भाषायाम् अनुवादः करणीयः। भावानुवादः अपेक्ष्यते। योग्यानुवादस्य कृते २अङ्काः।

५०.स्वभाषया अनुवादं कुरुत । ३

सृष्टिं रचयन्तीमानि अनाद्यनन्तानि पञ्चमहाभूतानि
परमेतानि स्वभावेनैव असंस्कृतानि, हठीनि, उच्छ्रुङ्खलानि
मयि सुयन्त्रितानि, नम्राणि, दयापराणि परस्परं सङ्गत्य चलन्ति, एकत्वं भावयन्ति ।

अथवा

गुणी गुणं वेत्ति न वेत्ति निर्गुणः बली बलं वेत्ति न वेत्ति निर्बलः ।
पिको वसन्तस्य गुणं न वायसः करी च सिंहस्य बलं न मूषकः ॥

द्वयोः एकस्य पद्यखण्डस्य आङ्ग्ल/ हिन्दी/मराठी / कोंकणी इत्येतासु एकस्याम् भाषायाम् अनुवादः करणीयः। शब्दशः अनुवादः अपेक्ष्यते। योग्यानुवादस्य कृते ३ अङ्काः।

५१. प्रतिमानाटकम् इति विषयमाधृत्य परिच्छेदं लिखत । ३

संस्कृतसाहित्येतिहाससम्बद्धः विषयः । तद्विषयम् अधिकृत्य आङ्ग्ल/ हिन्दी/मराठी / कोंकणी इत्येतासु एकस्याम् भाषायाम् ८-१० वाक्येषु स्वभाषया परिच्छेदः लेखनीयः। एकस्य विषयस्य ३ अङ्काः । तत्र अधोलिखिताःबिन्दवः भवेयुः ।

प्रतिमानाटकम् - महाकवि भास लिखित यह नाटक रामायण कथा पर आधारित है। यह उनका सर्वोत्कृष्ट नाटकों मे से एक माना जाता है। यह नाटक सात अंकों का है। राम के वन गमन से लेकर रावणवध तथा राम राज्याभिषेक तक की घटनाएं इस नाटक में दर्शायी गयी है। महाराज दशरथ की मृत्यु के उपरान्त ननिहाल से लौट रहे भरत अयोध्या के समीप किसी देवालय में पूर्वजोंकी प्रतिमायें देखते है। वहाँ दशरथ की प्रतिमा देख कर वे उनकी मृत्यु का अनुमान कर लेते है। इसीलिये इस नाटक का नाम प्रतिमानाटकम् रखा गया है। इस नाटक में भास की कला पर्याप्त ऊँचाई को प्राप्त कर चुकी है। चरित्रचित्रण की दृष्टि से यह नाटक सफल हुआ है। भावों के अनुकूल भाषा और लघु विस्तारी वाक्य भास के नाटक की अपनी विशेषताएँ है। यह करुण रस प्रधान नाटक है। भास के अन्य लेखन वैशिष्ट्य जैसे संवाद, प्रसंगरचना, योग्य चरित्रचित्रण , भाषाकौशल्य आदि इस नाटक में भी दर्शनीय है।

अथवा

५१. उपनिषद् ग्रन्थाः विषयमाधृत्य परिच्छेदं लिखत । ३

वैदिक वाङ्मय में ऋग्वेद, यजुर्वेद, सामवेद और अथर्ववेद ये चार वेद, उपनिषद्, आरण्यक और ब्राह्मणग्रंथ इनका समावेश होता है। वेद के मुख्य मन्त्र भाग को संहिता कहते हैं। संहिता का अर्थ है संग्रह। संहिताओं में विभिन्न देवताओं के स्तुतिपरक मंत्रों का संकलन है। संहिताएँ चार हैं-(1) ऋक् (2) यजुष्, (3) साम और (4) अथर्व। प्राचीन परम्परा के अनुसार वेद नित्य और अपौरुषेय हैं। उनकी कभी मनुष्य द्वारा रचना नहीं हुई। वेद संहिताओं के बाद ब्राह्मण-ग्रन्थों का निर्माण हुआ माना जाता है। इनमें यज्ञों के कर्मकाण्ड का विस्तृत वर्णन है, साथ ही शब्दों की व्युत्पत्तियाँ तथा प्राचीन राजाओं और ऋषियों की कथाएँ तथा सृष्टि-सम्बन्धी विचार हैं। प्रत्येक वेद के अपने ब्राह्मण हैं। ब्राह्मणों के अन्त में कुछ

schools.aglasem.com
aglasem.com

ऐसे अध्याय मिलते हैं जो गाँवों या नगरों में नहीं पढ़े जाते थे। इनका अध्ययन-अध्यापन गाँवों से दूर (अरण्यों/वनों) में होता था, अतः इन्हें आरण्यक कहते हैं। वानप्रस्थ आश्रम में संन्यासी आर्य यज्ञ के रहस्यों और दार्शनिक तत्त्वों का विवेचन करने वाले आरण्यकों का अध्ययन करते थे। इसके बाद आते है उपनिषत ग्रंथ। उपनिषदों में मानव-जीवन और विश्व के गूढ़तम प्रश्नों को सुलझाने का प्रयत्न किया गया है। इनका मुख्य विषय ब्रह्म-विद्या का प्रतिपादन है। वैदिक साहित्य में इनका स्थान सबसे अन्त में होने से ये 'वेदान्त' भी कहलाते हैं। भारतीय ऋषियों ने जिन आध्यात्मिक तत्त्वों का साक्षात्कार किया, उपनिषद उनका अमूल्य संग्रह हैं। उपनिषत् संख्या में अनेक हैं। परन्तु आदि शंकराचार्यजी ने दस उपनिषदोंपर टीका लिखी है इसलिये यें उपनिषद् मुख्य माने गये हैं। वें इस प्रकार हैं- ईश, कठ, केन, प्रश्न, मुंडक, मांडुक्य, तैत्तिरीय, ऐतरेय, बृहदारण्यक और छांदोग्य। इनमें छान्दोग्य और बृहदारण्यक अधिक प्राचीन और महत्त्वपूर्ण माने जाते हैं। उपनिषत् यह शब्द उप + नि+ सद् इस संस्कृत धातु से निर्माण हुआ है। इस का अर्थ है - समीप बैठना । अर्थात् गुरु के समीप बैठकर ज्ञान प्राप्त करना। उपनिषदोमें जीव, जगत् और ब्रह्म आदि विषयोंके बारे में संवाद रूप मे चर्चा की गयी है। उपनिषदोंका स्थान वैदिक साहित्य मे महत्वपूर्ण है क्यों कि उनकी निर्मिति वैदिक ज्ञान की परम्परा में हुई है और उपनिषद् ही भारतीय तत्वज्ञान का स्रोत है।

५२.बा.भ. बोरकरमहोदयस्य विषये परिच्छेदं लिखत । ३

संस्कृतसाहित्येतिहाससम्बद्धः विषयः । तद्विषयम् अधिकृत्य आङ्ग्ल/ हिन्दी/मराठी / कोंकणी इत्येतासु एकस्याम् भाषायाम् ८-१० वाक्येषु स्वभाषया परिच्छेदः लेखनीयः। एकस्य विषयस्य ३ अङ्काः । तत्र अधोलिखिताःबिन्दवः भवेयुः ।

बा. भ. बोरकर- मराठी और कोंकणी भाषा के यह सुप्रसिद्ध कवि है। उनका जन्म इ.स. १९१० में गोवा में हुआ। वे सौन्दर्यवादी भावकवि के रूप मे प्रसिद्ध है। चित्रमयता, गेयता आदि उनके काव्य की विशेषताएँ है। मानवी और प्राकृतिक सौन्दर्य का चित्रण उनके काव्य में देखा जा सकता है। उनकी कवितामें वस्तुनिष्ठत के साथ साथ आध्यत्मिक विचारभी देखे जाते है। दूधसागर, चित्रवीणा, गितार आदि कवितासंग्रह प्रसिद्ध है। उन्हे भारत सरकार का पद्मश्री पुरस्कार प्राप्त हुआ है। उन का सासाय नामक कोंकणी काव्यसंग्रह भी प्रसिद्ध है। कोंकणी भाषा में उन्होने बाकीबाब इस नाम से रचना की है।

अथवा

५२. अम्बिकादत्तव्यासः इति विषयम् अधिकृत्य परिच्छेदं लिखत । ३

अम्बिकादत्तव्यासः -शिवराजविजयम् उपन्यास के रचयिता पण्डित अम्बिकादत्त व्यस है। यह संस्कृतभाषा मे रच प्रथम उपन्यास है। पण्डित अम्बिकादत्त व्यास ने स्वातन्त्र्यपूर्व काल में इ.स. १८४८ में जनम लिया और सन् १९०० में उनकी मृत्यु हो गयी। ब्रजभाषा में पारंगत यह विद्वान् कवि प्रतिभाशाली थे। वे हिंदी, संस्कृत, इंग्रजी, बंगाली इत्यादि भाषा और दर्शन, न्याय, वेदान्त आदि में पारंगत थे। जब १८५७ का स्वतन्त्रता संग्राम असफल हो चुका था , जनता निराश हो चुकी थी, अंग्रेजों के अत्याचार बढ रहे थे तब जनता में स्वतन्त्रताप्राप्ति के लिये प्रेरणा निर्माण करने क काम अनेक लेखकों ने किया। उन्हीं मे से एक पण्डित व्यासजी थे जिन्होने बंगाली लेखकों से प्रेरणा लेकर इस उपन्यास की रचना की। इसमें लेखक ने शिवाजी एवं औरंगजेब के संघर्ष को आधार बनाया है। इस उपन्यास के संवाद बहुत ही रोचक और पाठक की उत्सुकता कायम रखनेवाले है।

schools.aglasem.com
aglasem.com

५३. संवादपूर्तिं कुरुत ।　　४

संवादे चत्वारि रिक्तस्थानानि भवन्ति। प्रत्येकरिक्तस्थानस्य कृते १ अङ्कः आहत्य ४ अङ्काः। रिक्तस्थानानि पूरयित्वा संवादः पुनः लेखनीयः ।

मन्द्रा – अरे तीव्रे! किमर्थं धावसि? मन्दं चल ।

तीव्रा – मन्द्रे! मन्दं चलामि चेत् विद्यालयं विलम्बेन प्राप्नोमि ।

मन्द्रा – विद्यालयं विलम्बेन प्राप्नोषि चेत् किं भवति ?

तीव्रा – विलम्बः भवति चेत् पाठस्य सम्यक् अवगमनं न भवति ।

५४.सुचिता म्हापसा नगरे एकस्मिन् उच्चमाद्यमिकविद्यालये पठति । सा मेघा नाम्नै स्वसख्यै स्वविद्यालये प्रवृत्तं वार्षिकोत्सवं वर्णयन्ती पत्रमेकं लिखति । पत्रे प्रेषयित्र्या: स्थलम्, दिनाङ्कं,अभिवन्दनं,अन्त्यभागं च लिखित्वा मञ्जूषात: पदानि विचित्य मध्यभागस्य रिक्तस्थानानि पूरयन्तु ।　　४

अधोलिखिते पत्रे प्रश्नम् आधृत्य प्रेषयितुः नाम, सङ्केतः, दिनाङ्कः, अभिवादनं अन्ते प्रेषयितुः नाम च लिखित्वा मध्यभागस्य रिक्तस्थानानि पूरितव्यानि।

नाम , सङ्केतः , दिनाङ्कः ०१ अङ्कः

अभिवन्दनम्　१/२ अङ्कः

मध्यभागस्य रिक्तस्थानानि　१ १/२ अङ्कः

अन्ते समापनम् नाम　१ अङ्कः

आहत्य　०४ अङ्काः

सुचिता

म्हापसा नगरम्

दिनाङ्कः – २४/१२/२०२३

प्रिय सखि मेघे

सप्रेम नमस्काराः

अहं अत्र कुशलिनी। ह्य: अस्माकं विद्यालयस्य वार्षिकोत्सव: प्रवृत्त: । सम्मान्य: शिक्षामन्त्री तत्र मुख्यातिथि: आसीत्। तदनन्तरं प्रवृत्ते सांस्कृतिककार्यक्रमे अहं नृत्यं कृतवती । सर्वेषां छात्राणां पालका: कार्यक्रमं द्रष्टुम् आगतवन्त: ।

त्वदीया सखी

सुचिता

५५. मञ्जूषायां दत्तपदानां साहाय्येन संस्कृतेन ४ वाक्यैः चित्रवर्णनं कुरुत ।　　४

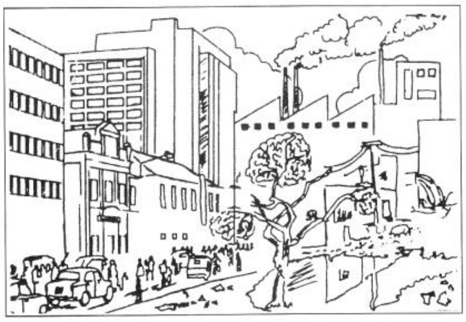

नगरम्, उद्यमाः, यानानि, प्रदूषणम्, वृक्षाः, जनसम्मर्दः, निस्सारयन्ति, कर्तयन्ति, धूमम्, कुर्वन्ति

मञ्जूषायां दत्तपदानां साहाय्येन चित्रस्य वर्णनं चत्वारिवाक्यैः करणीयम् । वाक्यं व्याकरणशुद्धं भवेत् । एकस्य योग्यवाक्यस्य कृते १ अङ्कः आहत्य ४ अङ्काः।

schools.aglasem.com

aglasem.com

Class: XII — Formative I&II

1HR — SANSKRIT Lang II — 20

The weightage or distribution of marks over different dimension of the question paper shall be as follows.

1	Knowledge	05	25
2	Understanding	08	40
3	Application	04	20
4	Skill	03	15
		20	100

1	Prose	04
2	Poetry	04
3	Non-Text	04
4	Grammar	05
5	Composition	03
		20

1	Long Answer Type (LA)	6		
	Long Answer Type (LA)	5		
	Long Answer Type (LA)	4		
2	Short Answer Type (SA) II	3	01	03
3	Short Answer Type (SA) I	2	03	06
4	Very Short Answer Type (VSA)	1	11	11
				20

schools.aglasem.com

aglasem.com

[illegible]

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
1	Long Answer Type (LA)	---	---	[illegible]
	Long Answer Type (LA)	---	---	[illegible]
	Long Answer Type (LA)	---	---	[illegible]
2	Short Answer Type (SA) I	13 ½	1	13 ½
3	Short Answer Type (SA) II	10	3	30
4	Very Short Answer Type (VSA)	1 ½	11	16 ½
	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

4 [illegible]

[illegible]	[illegible]	[illegible]
1	Easy	20
2	Average	60
3	Difficult	20

[illegible]

There will be 05 main questions.

aglasem.com
schools.aglasem.com
aglasem.com

D□□□ □□ □□ □□□□□□ □□□□□R□□

□□□□□: XII — □□□M□FINAL EXAM

D□R□□□ □□90minutes — □□□□SANSKRIT Lang II — M□□□M□R□□□80

The weightage or distribution of marks over different dimension of the question paper shall be as follows.

□□ □ □□□□□□□□□□□□r□□□□ □□□□ □□□

□□□□	□□□r□□□□ □□□□ □□□	M□r□□□	□ □□□M□r□□□
1	Knowledge	20	25
2	Understanding	32	40
3	Application	16	20
4	Skill	12	15
	□□□□	**40**	□**00**□

□□ □ □□□□□□□□□□□□□□□□□□□ □□□□□□□□

□□□□	□□□□□□	M□r□□□
1□	Prose	16
2□	Poetry	16
3□	Non-Text	16
4□	Grammar	20
5	Composition	12
	□□□□	□**0**□

□

□□ □ □□□□□□□□□□□□r□ □□□□ □□□□□□□□□

□□ □□	□□r□ □□□□ □□□□□□□□	M□r□□□□□□□□□ □□□□□□□	□□□□□ □□□□□□□□□	□□□□□ M□r□□□
1□	Long Answer Type (LA)	-	-	-
2	Long Answer Type (LA)	-		
3	Long Answer Type (LA)	4	3	12
4□	Short Answer Type (SA) II	3	3	9
5	Short Answer Type (SA) I	2	10	20
6□	Very Short Answer Type (VSA)	1	39	39
	□□□□		**40**□	□**0**

□

schools.aglasem.com
aglasem.com

[illegible]

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
1	Long Answer Type (LA)	--	--	--
	Long Answer Type (LA)			
	Long Answer Type (LA)	9	3	27
2	Short Answer Type (SA) I	5	3	15
3	Short Answer Type (SA) II	6	10	60
4	Very Short Answer Type (VSA)	2	39	78
	Total		55	[illegible]

As the total marks is calculated on the basis of the number of questions required to be answered and the length of their anticipated answers, it would, therefore, be advisable for the candidates to budget their time properly by cutting off the superfluous words and be within the expected time limit.

[illegible]

There will be no overall options. However, there is an internal choice in **01** sub questions of **0**[illegible] marks category, **0**[illegible] sub questions of **02** marks category, **0**[illegible] sub questions of **0**[illegible] marks category, **00** sub questions of **04** marks category.

[illegible]

[illegible]	[illegible]	[illegible]
1	Easy	20
2	Average	60
3	Difficult	20

A question may vary in difficulty level from individual to individual. As such, assessment in respect of each question will be made by the paper setter on the basis of general anticipation from the group as a whole taking the examination. This provision is only to make the paper balanced in its weightage, rather than to determine pattern of marking at any stage.

[illegible]

There will be 55 main questions of 4 marks(3 question), 3 marks(3 questions),2 marks(10 questions) and 1 mark (39 questions).

schools.aglasem.com

AglaSem Earn while Learn Program. Send your papers and get paid.
Contact: support@aglasem.com
aglasem.com